

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สภาพสังคมปัจจุบัน ข้อมูลข่าวสารความรู้และวิทยาการใหม่ ๆ เกิดขึ้นมากมายทำให้ต้องพึ่งพาปัจจัย ด้านเทคโนโลยีจากต่างประเทศทั้งทางด้านความรู้ เทคนิควิธี ซึ่งประเทศไทยต้องใช้งบประมาณในการดำเนินการเป็นอันมากและเป็นสิ่งจำเป็นที่ครูผู้ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ในด้านต่าง ๆ ต้องค้นคว้า แสวงหาความรู้เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอนแม้แต่การสอนทางด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นก็สามารถค้นคว้าหาความรู้ได้ทั้งนี้เพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการสอนและยังมีส่วนช่วยการอนุรักษ์ความเป็นไทยไว้ได้เป็นอย่างดีด้วยซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นถือได้ว่าเป็นแหล่งวิทยาการที่มีความสำคัญและมีประโยชน์ต่อการนำมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นอย่างยิ่ง เพราะภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นความรู้ที่ได้สั่งสมจากประสบการณ์ของคนในชุมชนมาเป็นเวลานานมีการเชื่อมโยงพุทธศาสนาต่างๆ เข้าด้วยกันโดยถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งด้วยวิธีการง่ายและเหมาะสมตามสภาพท้องถิ่นมีความหลากหลาย สามารถประยุกต์ใช้ได้อย่างสอดคล้องตรงกับสภาพสังคมปัจจุบันและช่วยในการเรียนรู้แบบบูรณาการได้เป็นอย่างดี ซึ่ง นิคม ชมุพหุลง (2544, หน้า 12) ได้กล่าวถึงความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ว่าการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสอนเพื่อ ให้รู้จักท้องถิ่นรักและภาคภูมิใจในท้องถิ่น เป็นการเชื่อมโยงความรู้ระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่นกับความรู้สมัยใหม่สร้างความสมดุลระหว่างมนุษย์กับสังคมและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน ช่วยปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของคนไทยให้เหมาะสมได้ตามยุคสมัย ทำให้คนในชุมชนพึ่งพาตนเอง ไม่จะเป็นทางด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรม ประเพณี รวมถึงความสงบสุขที่เกิดขึ้น ในชุมชน หมู่บ้าน สอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544, หน้า 9-11) ที่ได้สรุปความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ว่า ช่วยสร้างชาติให้เป็นปึกแผ่นมั่นคง สร้างความภูมิใจและศักดิ์ศรีเกียรติภูมิแก่คนไทย สามารถปรับประยุกต์หลักธรรมคำสอนทางศาสนามาใช้กับชีวิตได้อย่างเหมาะสม สร้างความสมดุลระหว่างคนกับสังคมและธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน และช่วยเปลี่ยนแปลงปรับปรุงวิถีชีวิตของคนไทยให้เหมาะสมได้ตามยุคสมัยในการสอนของครูสังคมศึกษานั้น ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความสำคัญและเป็นประโยชน์ต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้นั้นครูผู้สอนควรศึกษาแนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการถ่ายทอดให้นักเรียนได้ถูกต้องและเหมาะสม และกรมวิชาการ (2544, หน้า 111) ยังได้กำหนดแนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนไว้ว่า 1) ครูควรหาโอกาสเพิ่มเติมความรู้และศึกษาวิธีการต่างๆ จากการไปเยี่ยมชม

โรงเรียนอื่น เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาตนและพัฒนาโรงเรียนให้ดีขึ้น 2) ในการจัดการเรียนการสอนในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นการเฉพาะครูควรดึงเอาศักยภาพภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาร่วมเป็นวิทยากร ระบบบุคลากร คณะบุคคลที่เข้าใจในการศึกษา เช่น พระสงฆ์ องค์การท้องถิ่น วิทยากรท้องถิ่น ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนเท่าที่จะทำได้ 3) ครูควรจัดให้มีกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลายไม่ยึดหนังสือเรียนเท่านั้น

ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอนของครูอย่างมากมา โดยเฉพาะครูสังคมศึกษา ที่จำเป็นต้องใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นอย่างมากในการสอนนักเรียนในปัจจุบัน แต่ในการใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนของครูสังคมศึกษาซึ่งที่ผ่านนั้นมาพบว่า มีปัญหาอุปสรรคหลายด้านที่จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขปัญหา เช่น สถานศึกษาขาดการสนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์และงบประมาณผู้ทรงคุณวุฒิปัญญาท้องถิ่นมีความเข้าใจในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นตามระบบใหม่ค่อนข้างน้อย ในขณะที่เดียวกันครูผู้สอนในโรงเรียนก็มีความเข้าใจในการนำความรู้และประสบการณ์ของผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นในท้องถิ่นมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนค่อนข้างน้อยเป็นต้น อันเป็นอุปสรรคทำให้การจัดการเรียนการสอนของครูสังคมศึกษาไม่สามารถปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นได้เท่าที่ควรเป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544, หน้า 40-41) ที่ได้สรุปถึงปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอนสรุปได้ว่าสถานศึกษาขาดการสนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์ และงบประมาณด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นอย่างมาก อีกทั้งวิทยากรท้องถิ่นหรือผู้ทรงภูมิท้องถิ่นมีความเข้าใจในการถ่ายทอดภูมิปัญญาตามระบบใหม่ค่อนข้างน้อย ในขณะที่ครูผู้สอนในโรงเรียนก็มีความเข้าใจในการนำความรู้และประสบการณ์ของผู้ทรงภูมิปัญญาในท้องถิ่นมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนค่อนข้างน้อยเช่นกัน นอกจากนี้ตามปกติครูผู้สอนในโรงเรียนมีภารกิจมาก จนกระทั่งไม่มีเวลาที่จะนำความรู้และประสบการณ์ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดการเรียนการสอนได้ระบบการบริหารการศึกษาในการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาไม่เอื้อให้ครูผู้สอนออกนอกสถานศึกษาเพื่อประสานงานหรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภูมิปัญญากับผู้ทรงภูมิปัญญาในท้องถิ่น นอกท้องถิ่น หรือนักเรียนออกไปศึกษานอกสถานที่หรือชุมชน ผู้บริหารสถานศึกษาครูและชุมชนบางส่วนยังไม่เข้าใจสิ่งทีถือว่าสำคัญในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับหลักสูตรที่พึงประสงค์คือไม่เข้าใจเนื้อหาของหลักสูตรท้องถิ่นและแนวทางในการนำหลักสูตรไปใช้ในระดับที่จะเกิดผลในทางปฏิบัติไม่เข้าใจภูมิปัญญาท้องถิ่นและไม่เข้าใจเนื้อหาความรู้ของผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น วิทยากรท้องถิ่น หรือวิทยากรภายนอก และได้มีการทำวิจัยในเรื่องนี้เช่น ลดาวัลย์ มะลิไทย (2550, หน้า 106) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพ และปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โดยมีผลการวิจัยพบว่าที่ ปัญหา

ที่สำคัญในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอนคือ ปัญหาด้านบุคลากร เรื่องการสนับสนุน และวางแผนให้ครูผู้สอนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง

สำหรับในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 5 นั้น ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีประโยชน์และมีความสำคัญต่อการนำไปสอนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมของครูสังคมศึกษาเป็นอย่างมากเพราะเป็นการนำแหล่งวิทยาการในท้องถิ่นโดยรอบโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษา มาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนและช่วยให้เกิดประสิทธิภาพที่ดีขึ้นในการจัดการเรียนการสอนของครูสังคมศึกษา แต่ครูสังคมศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 5 นี้ ก็อาจมีปัญหาในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอนเช่นที่อื่นๆ ดังนั้นจึงมีความน่าสนใจที่จะศึกษาให้ทราบว่าครูสังคมศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 5 นี้ จะมีปัญหาในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างไรบ้าง ซึ่งผู้วิจัยจะได้ทำการศึกษาวิเคราะห์ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาด้านการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของครูสังคมศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 5
2. เพื่อศึกษาสาเหตุของปัญหาด้านการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของครูสังคมศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 5
3. เพื่อศึกษาแนวทางในการแก้ปัญหา สาเหตุและแนวทางแก้ไขปัญหาด้านการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของครูสังคมศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่เขต 5

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูสังคมศึกษา ใน โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 5 เป็นจำนวนทั้งสิ้น 24 โรงเรียน

ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาในการวิจัย คือ การศึกษาปัญหา สาเหตุและแนวทางแก้ไขปัญหาด้านการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของครูสังคมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 5

นิยามศัพท์เฉพาะ

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง องค์ความรู้ ความสามารถและทักษะของคนในท้องถิ่นที่เขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 5 ตั้งอยู่ อันเกิดมาจากการสั่งสมการเรียนรู้และประสบการณ์เพื่อการดำรงชีวิตที่ดีขึ้นและยังมีการสืบทอดจากบรรพบุรุษในอดีตมาซึ่งถูกหลานในปัจจุบันเช่น ประเพณี วิธีการดำรงชีวิตและภาษาท้องถิ่น เป็นต้น

ปัญหาด้านการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง อุปสรรคข้อขัดข้องของครูสังกัดศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 5 ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

สาเหตุของปัญหาด้านการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง สิ่งที่เป็นอุปสรรคและเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของครูสังกัดศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 5 ให้เกิดการแก้ไขและลดน้อยลงไป

แนวทางแก้ไขปัญหาด้านการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง อุปสรรคข้อขัดข้องของครูสังกัดศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 5 ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ครูสังกัดศึกษา หมายถึง ครูผู้ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอน สาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในโรงเรียน ของเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 5

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 5 หมายถึง เขตพื้นที่การศึกษาที่ตั้งอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีโรงเรียนสังกัดอยู่เป็นจำนวนทั้งสิ้น 24 โรงเรียนคือ โรงเรียนชุมชนบ้านคอบเต่า โรงเรียนบ้านยางเปียง โรงเรียนบ้านห้วยไม้หก โรงเรียนบ้านนาเกียน โรงเรียนแม่ตึ่นวิทยาคม โรงเรียนบ้านทุ่ง โรงเรียนบ้านทุ่งโป่ง โรงเรียนบ้านเตียนอง โรงเรียนบ้านวังลูง โรงเรียนบ้านผาแดน โรงเรียนบ้านคงคำ โรงเรียนบ้านนาฟ่อน โรงเรียนบ้านโป่ง โรงเรียนบ้านหลังท่อ โรงเรียนชุมชนบ้านท่าข้าม โรงเรียนอมก๋อยวิทยาคม โรงเรียนสอคพิทยาคม โรงเรียนคอบเต่าวิทยาคม โรงเรียนบ้านวังหลวง โรงเรียนบ้านถิ่นสำราญ โรงเรียนบ้านแอ่นใหม่ โรงเรียนบ้านแอ่นจัดสรร โรงเรียนโป่งทุ่ง และ โรงเรียนบ้านตาลเหนือ

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ผลจากการวิจัยช่วยให้ทราบถึงปัญหาสาเหตุของปัญหา รวมทั้งแนวทางในการแก้ไขปัญหาด้านการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของครูสังกัดศึกษา ใน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่เขต 5

2. ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเป็นประโยชน์ต่อครูสังกัดศึกษาในการนำไปปรับปรุงแก้ไข ปัญหาในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอนสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมให้ได้ผลดีขึ้น

3. ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยสามารถใช้เป็นแนวทางแก่ผู้บริหารในการนำไปปรับปรุง นโยบายของโรงเรียนเพื่อแก้ไขปัญหาและสนับสนุนให้ครูสังกัดศึกษาสามารถใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น